

Samling som lärsituation

-en studie om pedagogers syn på samlingen i
förskolan.

Författare: Jessica Enjebo.

Institutionen för barn och ungdomsvetenskap.

Examensarbete 15 hp

Utbildningsvetenskap.

Läraryrket (210 hp)

Vårterminen 2009

Examinator: Gunnel Mohme

English title: Circle time as a learning situation- a study about teachers views on
circle time in pree-school.

Stockholms
universitet

Samling som lärsituation

-en studie om pedagogers syn på samlingen i förskolan.

Författare: Jessica Enjebo.Handledare: Camilla Rindstedt.

Sammanfattning

Vad har pedagoger i förskolan för syn på samlingen? Ser de samlingen som ett verktyg för barns lärande?

För att få en bild av hur pedagoger ser på samlingen har jag använt mig av två olika metoder, observation och intervju. Observation har jag utfört på de tre förskolor där jag även utfört fyra kvalitativa intervjuer.

Mycket av den information jag fick fram genom dessa metoder kan kopplas till den tidigare forskning som finns om samma ämne, samling i förskolan. Genom intervjuerna har pedagoger förklarat att barnen lär sig väldigt mycket genom att ha samling, vilket även står att läsa i litteraturen. Av detta drar jag slutsatsen att pedagoger ser samlingen som en lärsituation och att samlingen kan användas som ett verktyg för att lära barnen något. Trots detta så är inte pedagogernas huvudsakliga syfte med samlingen att skapa en lärsituation utan mer en stund att utföra något gemensamt och skapa en lugn stund i den annars lite stökiga vardagen. Alla får tid att bli sedda och samtidigt får de chans att träna på det sociala, att fungera i en grupp.

I litteraturen kan man även läsa att samlingens innehåll varierar mellan olika förskolor vilket även framkommit under intervjuerna. Även utvärdering av samlingsstunderna skiljer sig åt mellan de olika förskolorna. Av detta drar jag slutsatsen att pedagogerna anpassar samlingen efter barnens behov. Barns behov ser olika ut och så även utformningen av samlingarna.

Nyckelord: Samling, Förskola, lärsituation, socialisering, gemenskap.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte och frågeställningar	2
Litteraturgenomgång	3
Samling- vad är det?	3
Samlingens ursprung	4
Lärdom genom samlingarna	5
Olika teorier om barns lärande	7
Pedagogens roll för barnen	8
Att leda samlingen.....	9
Metod	11
Val av metod	11
Urval	11
Observation som metod	12
Intervju som metod	12
Etiska principer	14
Validitet/Reliabilitet	14
Metoddiskussion.....	15
Resultat	16
Beskrivning av förskolorna:	16
Förskola 1	16
Förskola 2.....	16
Förskola 3.....	16
Hur ser samlingen ut?.....	17
Samling som lärsituation	18
Barns inflytande och utrymme.....	19
Pedagogens roll.....	20
Utvärdering av samlingen	21
Diskussion	22
Referenslista	25
Bilaga 1	27

Bilaga 2.....	28
Bilaga 3.....	29

Inledning

Debatten om samling i förskolan har pågått länge, från att ha traditionell samling då man pratar om natur, årstider, rörelse och sång, till att göra om den för att inrikta mer på barnens lärande, där samlingen blir en undervisningssituation eller ta bort den helt och hållet som man gjorde en period under 1970-talet (Rubinstein Reich, 1996; Lagrell, 1991). Samlingsstunden har varierat över tid men idag har de flesta förskolor någon sorts samling varje dag. Samlingen kan innehålla upprop, sång, rim och ramsor, rörelse, sagoberättande mm. Innehållet i samlingarna kan variera från en förskola till en annan. Min erfarenhet av samling är både positiv och negativ beroende på hur barngruppen har agerat under samlingsstunden. I detta är pedagogens roll väldigt viktig. Pedagogens uppgift är att se till att barnens olika behov tillmötesgås.

Samlingen kan ses som en stund på dagen då man styr in barnen i en planerad pedagogisk verksamhet, ofta med utgångspunkt att barnen ska lära sig något. Samlingen är också det inslag i förskolan som mest liknar skolans lektioner, man skulle därför kunna tänka att samlingen är ett skolförberedande moment. Skolförberedande moment i den mening att barnen ombeds sitta still och lyssna när den vuxne eller någon annan talar. Dessutom förekommer olika matematiska inlägg som räkning, former mm. Oftast i syfte att utveckla barnens matematiska tänkande. Frågor ställs till barnen och de förväntas svara rätt. Fler frågor utan rätta svar skulle kanske utveckla barnens egna tankeförmåga och förmågan att komma på olika lösningar eftersom barn lär och tänker olika.

Samling i förskolan har alltid varit något jag tyckt om, även när jag själv gick i förskola eller daghem (dagens) som det hette då. Däremot har jag aldrig tänkt på vad man lär sig genom att ha samling. Jag började även undra om huruvida barnen verkligen lär sig något genom att ha samling, eller blir det ett rutinmässigt beteende? Hur uppfattas detta av pedagoger?

I denna studie kommer jag att använda mig av intervjuer, observationer och tidigare forskning eller studier för att få en större förståelse för varför man har samling i förskolan. Jag tror att undersökningen kommer ha stor betydelse för mig i min framtida yrkesroll som lärare och att jag dessutom kommer få en djupare förståelse för barns lärande. Jag hoppas också att andra oavsett om de är verksamma i förskolan eller inte, får mer förståelse om vad samlingen går ut på och att man reflekterar mer över samlingsstunden, vad man vill att barnen ska lära sig och vad de faktiskt lär sig under denna stund.

Syfte och frågeställningar

Mitt syfte med denna studie är att undersöka vad pedagoger i förskolan har för syn på samling och om de ser samlingen som ett verktyg för barns lärande.

1. Vad har pedagoger för syfte med samlingen?
2. Vad anser pedagoger att barn lär sig genom att ha samling i förskolan?
3. Hur kan pedagoger se att barnen fått kunskaper genom att ha samling?
4. Utför pedagogerna någon utvärdering efter samlingsstunderna?

Med hjälp av intervjuer, observationer och litteratur ska jag försöka besvara dessa frågor i följande text.

Litteraturgenomgång

I den här delen kommer jag, utifrån olika vetenskapliga texter ta upp samlingens ursprung, hur innehållet i samlingen kan se ut, barns lärande och utveckling samt pedagogernas roll i detta. Det finns mängder av litteratur om dessa ämnen men jag kommer skriva om det som är relevant för mitt syfte och mina frågeställningar i denna undersökning.

Samling- vad är det?

I boken *Svensk synonym ordbok* beskrivs ordet samling bland annat som hopsamlade, uppsamlade, koncentration, fattning, stillhet och lugn, ro, återhämtning, sammankomst eller möte (1992, sid.697). Dessa ord kan förknippas väl med den samling som förekommer i förskolan. Samlingen är som ett kort möte, ett uppsamlade av barnen för att tillsammans gå igenom vilka barn som är närvarande respektive frånvarande, sjunga tillsammans, förmedla information eller gå igenom dagens ordning. Därför är det också vanligast att ha samling på morgonen, exempelvis klockan 9:00, då de flesta barn hunnit komma till förskolan. Längden på samlingen och dess innehåll kan variera (Rubinstein Reich, 1996). Även om variationer av innehållet förekommer så skiljer sig inte samlingarnas upplägg och innehåll särskilt mycket mellan olika förskolor. Upplägget är väldigt likartat med en vuxen som leder samlingen och bestämmer vad som ska tas upp. Det kan handla om datum, väder, pågående tema osv. men samlingen inleds oftast med ett upprop eller en namnsång för att man ska uppmärksamma vilka barn som är närvarande. Man uppmärksammar även barn som är lediga eller sjuka. Detta är ett sätt att stärka gruppkänslan. Förutom att detta oftast är en vuxenledd aktivitet så finns det andra likheter mellan förskolors samlingar. Bland annat brukar samlingarna hållas avdelningsvis, vilket innebär att samlingens innehåll även kan variera mellan avdelningar på en och samma förskola. Samlingen hålls oftast på en och samma plats varje dag och vid samma tidpunkt. På detta sätt återkommer den regelbundet och skapar rutin i vardagen på förskolan. Man kan ha samling en eller flera gånger per dag vilket också är något som varierar beroende på behov, intresse, syfte mm. (Granberg, 1999).

På engelska och amerikanska förskolor använder man uttrycken *circle time*, *rug time* eller *carpet time* för att beskriva samlingsituationen. Detta används oftast eftersom barnen samlas i en ring på golvet eller på en speciell matta (Granberg, 1999; Oxford University press).

På Seal Harbor daycare i USA till exempel (<http://www.adaycare.com/aboutme.html>, 090423) har man samling dagligen. Det är en start på dagen då man pratar om väder, datum, gör olika

lekar, sjunger, har rörelselekar eller talar om ett pågående tema. De använder olika typer av material, bilder mm. vilket medför att informationen blir tydligare. Barnen ges också tillfälle att diskutera kring bilderna. (www.adaycare.com/circle.html, 090423) Detta liknar mycket den svenska förskolans samlingar.

Samlingens ursprung

Den svenska förskolan och därmed även samlingsstunden har sitt ursprung i Freidrich Fröbels teorier och idéer om *kindergarten* (barnträdgårdar) (Granberg, 1999). Dessutom har dagens förskola sitt ursprung i barnkrubban och till viss mån i småbarnsskolan (Rubinstein Reich, 1996). Det var under 1800-talet som dessa verksamheter hade sin framväxt i och med industrialismens framsteg. Behovet av barnomsorg ökade, då även kvinnor/mammor behövdes i arbete utanför hemmet. Därefter har behovet av barnomsorg varierat beroende på arbetsmarknadens behov av kvinnlig arbetskraft (Rubinstein Reich, 1996).

I dagens samhälle är behovet av förskolor stort eftersom majoriteten av alla föräldrar är yrkesverksamma. Dessutom är det en skyldighet från kommunernas sida att erbjuda alla barn en förskoleplats.

Om vi då tittar tillbaka lite på Fröbels pedagogik så ser vi att cirkeln spelade en stor roll. Cirkeln som barnen ofta placerades i när de exempelvis hade rörelselekar, återfinns i dagens samlingar då barnen ofta sitter i en cirkel, antingen på stolar eller på golvet (Rubinstein Reich, 1996; Granberg, 1999). Fröbel la även stor vikt vid cirkelformen i olika material som exempel emblem, träklot, bollar mm. För Fröbel var cirkeln en symbol för oändlighetsbegreppet men han ansåg även att cirkeln bidrog till den sociala samhörigheten (Rubinstein Reich, 1996). I Fröbels pedagogik nämndes även vikten av natur, årstider och rytmik vilka även är återkommande inslag i dagens pedagogik och framförallt i samlingsstunderna (Rubinstein Reich, 1996; Granberg, 1999). Man kan med detta säga att samlingsmomenten har sin början redan i barnträdgårdarna och att innehållet varit relativt likartat från starten och fram till idag. Däremot fanns det en period under 1970-talet då synen på samling förändrades något. Samlingen kallades inte för samling utan man använde andra begrepp som exempelvis stormöte. Detta var en period då man ville individanpassa aktiviteterna i förskolan, barnen skulle få in mer av sina egna erfarenheter och åsikter istället för att samlingen skulle bli en vuxenstyrd undervisningssituation för en hel grupp. Även om man samlade gruppen för olika aktiviteter så blev samlingen något negativt eftersom den sågs som en styrd aktivitet (Rubinstein Reich, 1996). Detta synsätt ändrades dock under 1980-talet, då man istället framhävde vikten av gruppen som ett

pedagogiskt medel. Då blev traditioner som samlingar gemensamhetsskapande.

Barnen gavs tillfälle att träna sin sociala utveckling, att tala och lyssna i grupp. Under 80-talet förstärktes även tankarna om att gruppen var viktig även för de allra yngsta barnen. Då ansåg man att aktiviteter som samlingar hjälpte till att förstärka gruppgemenskapen och social träning, även hos de yngsta barnen (Rubinstein Reich, 1996). Synen på samlingar och dess innehåll har varierat något över tid men det har ändå, sedan Fröbels tid, funnits inslag i förskolors samlingar som haft liknande innehåll och upplägg oavsett om det kallats för samling eller stormöte.

Lärdom genom samlingarna

I *Pedagogiskt program för förskolan* (1987) kan man läsa följande:

”Ett viktigt syfte med förskolans samlingar är att utveckla grupp känslan, att få se alla i gruppen samtidigt- barn och vuxna- att ägna sig åt något tillsammans- en lek, en sång, en dans eller lyssna på någon kort berättelse.” (sid. 47)

I samma skrift kan man läsa att samlingarna även kan användas för information eller gemensam planering. Dessutom står det : *”Under samlingsstunderna ska barnen ha möjligheter att utveckla sin förmåga att uttrycka sig och lägga fram egna åsikter, lyssna på andra och när de är mogna för det vara med om att fatta gemensamma beslut.”* (sid. 47)

I *Pedagogiskt program för förskolan* (1987) står det tydligt att det är bra att någon gång under dagen samla alla barn till en samlingsstund. Det står även vad dessa stunder kan innehålla. Däremot antyder det mer att barnen ska lära sig att fungera i en grupp och lära sig de ”sociala reglerna”, att exempelvis vänta på sin tur, lyssna på andra osv. I dagens *läroplan för förskolan* (Lpfö 98) finns det många riktlinjer om hur pedagoger ska arbeta för att utveckla barns kunskaper och främja deras lärande men till skillnad från *Pedagogiskt program för förskolan* (1987) står det ingenstans att detta behöver göras genom att ha samling. Det står heller ingenstans att man bör samla barnen varje dag för en gemensam samling. Däremot använder de flesta förskolor ändå samlingar för att uppnå läroplanens (Lpfö 98) mål. Även om andra aktiviteter används så fortsätter man ha samling.

Beroende på vad man har för samling och vad syftet med just denna samlingen är så tränar man barnen för olika kunskaper. Bland annat tränar barnen sin koncentration, sin förmåga att lyssna på andra och sitta still (Granberg, 1999). Margaret Collins (2007) skriver om det sociala, grupp känslan man får genom att ha samling. Barnens självförtroende växer genom att de känner att de andra i gruppen lyssnar på dem. Kunskaper i kommunikation skapas vilket är viktigt för att kunna förklara något och att uttrycka sig framför andra. (Collins, 2007)

Sjunger barnen under samlingen så lär de sig ordens innebörd och de utvecklar sitt ordförråd. Språkförståelsen underlättas även mer om de tillsammans med sångerna får röra på sig och göra olika rörelser till sången. Detta medför att det verbala i sången knyts ihop med det visuella och kroppsliga, fler sinnen används vilket underlättar språkförståelsen (Granberg, 1999). Även rim och ramsor befrämjar barns utveckling och lärande samt utvecklar språkförståelsen. Ofta använder man rörelser till rimmen och ramsorna vilket utvecklar rörelseförmågan och man övar fin- och grovmotoriken. Genom att använda rim och ramsor i samlingen och i övrig verksamhet så utvecklas talförmågan och språkförståelsen men det ger även träning inför kommande läs- och skrivövningar. Däremot är det viktigt att rimmen och ramsorna är återkommande. Upprepning är viktigt för små barn och genom att upprepa samma sak om och om igen så lär de sig (Granberg, 1999). Genom olika lekar som exempelvis "Kims lek" kan man även träna barnens minne, färgkunskaper, matematiska kunskaper som räkning eller mönster (Granberg, 1999).

Dessutom överförs kulturella och traditionella kunskaper genom samlingen eftersom man bland annat samtalar om jul eller påsk, varför det firas, sjunger luciasånger mm. Medvetenhet om miljö, årstidsförändringar och djurliv är också något som kan utvecklas genom att ha samling (Rubinstein Reich, 1996). Däremot menar bland annat Kerstin Lagrell (1991) att samlingar måste planeras för att inriktas till en viss ålder om samlingen ska vara givande. Barnens olika åldrar, intressen och utvecklingsnivå måste tas hänsyn till för att barnen ska lära sig något under samlingen. Har man samling med barn i alla åldersgrupper samtidigt så är risken att innehållet blir för lätt för de äldre och för svårt för de yngre. Detta kan i sin tur leda till att samlingen urartar och inte blir meningsfull. Lagrell (1991) skriver så här: *"Samlingen i förskolan har många möjligheter och dem kan man inte ta till vara, om man har alla åldrar tillsammans."* (Lagrell, 1991, sid. 17). Dessutom menar bland annat Lena Rubinstein Reich (1996) och Gunilla Ladberg (2003) att samlingen är ett dåligt tillfälle för barn att utveckla sitt språk. Ladberg (2003) skriver bland annat att det finns bättre stunder, än samlingen, då språkutvecklingen gynnas. Hon menar att då barnen befinner sig i en stor grupp, i en aktivitet som är vuxenstyrd så ges barnen väldigt lite utrymme till eget tal. Dessutom menar hon att svar på frågor eller det som förväntas sägas av barnet är ganska stereotyp vilket innebär att barnet inte lär sig innebörden (Ladberg, 2003).

Det finns alltså olika meningar om huruvida samlingar kan användas som ett verktyg för barns lärande. Forskarna verkar dock vara väldigt eniga i frågan om barnen lär sig något genom att ha samling. Även om olika ämneskunskaper verkar ha en minimal plats i samlingarna så används ändå samlingen som ett moment där pedagoger ges tillfälle att överföra traditioner, värderingar och normer. Samlingen kan även ses som en rutin i förskolan. Varje dag är inrutad i olika rutiner och så även i förskolan. Hela tiden, i samvaron uppstår rutiner, förväntningar om hur man ska bete sig. Dion Sommer menar att rutinerna *"skapar trygghet och förutsägbarhet i en*

annars föränderlig och fragmentarisk kultur.” (Sommer, 2005, sid. 127). Däremot menar Sommer att upprepning och rutiner måste förändras för att utvecklingen inte ska stagnera, *”utveckling förutsätter flexibla rutiner.”* (Sommer, 2005, sid. 127)

Olika teorier om barns lärande

Det finns en hel del olika teorier om hur barn lär sig och utvecklas. Jag tänkte här ta upp några exempel på detta.

I detta avsnitt kan man prata om både utveckling och inläring. Vad är det som skiljer dessa två begrepp åt? Utveckling menas ofta ske spontant hos barnet medan inläring kommer utifrån, det man lär sig påverkas av erfarenheter från omgivningen och sker dessutom genom målmedveten ansträngning (Doverborg, Pramling och Qvarsell, 1987). Detta skulle kunna ses som en förklaring av de två begreppen men eftersom barn lär sig olika, på olika sätt och i olika takt samt att vissa barn ej utvecklar vissa färdigheter spontant så behövs vissa pedagogiska åtgärder. Man kan därför säga att *”det som de flesta utvecklar spontant, måste man i andra fall hjälpa barnen med att lära sig.”* (Doverborg, Pramling och Qvarsell, 1987, sid. 29) Med detta som bakgrund kan man kalla det som sker hos barnet antingen för utveckling eller inläring.

Inom utvecklingspsykologins teoretiska perspektiv på utveckling och beteende utgår man oftast från fem olika perspektiv som på olika sätt kompletterar varandra. Dessa fem perspektiv är: *inlärningsperspektivet, det psykodynamiska perspektivet, det kognitiva perspektivet, det interaktionistiska perspektivet och det utvecklingsekologiska perspektivet* (Hwang och Nilsson, 2003). I denna text kommer jag framförallt inrikta mig på inlärningsperspektivet och förklara inlärningspsykologernas teori. Inlärningspsykologin eller *behaviorismen* som denna teori även kallas, koncentrerade sig på beteenden hos djur och människor. De intresserar sig framförallt på förhållandet mellan *stimulus* (beteende) och *respons*. Vissa responser är medfödda som exempelvis, ögonblinkning. Inläringsteoretiker menar att hela livet är en ständigt pågående inlärningsprocess (Hwang och Nilsson, 2003). Burrhus Frederic Skinner var en av företrädarna till inläringsteorin. Han menade att om man lärt sig ett visst beteende så ger det upphov till en viss respons. Detta kallas för *instrumentell betingning* (Hwang och Nilsson, 2003). Den instrumentella betingningen är alltså inte automatisk, som den *klassiska betingningen*, utan något som förknippas med positiv eller negativ förstärkning,

exempel: det vattnas i munnen när vi ser mat = klassisk betingning, det sker automatiskt.

Om vi ser en cykel känner vi inte automatiskt att vi vill cykla förrän den upplevelsen kan sättas i samband med en positiv förstärkning. Har man upplevt en negativ förstärkning i samband med

cykling är det mer troligt att man inte vill cykla = instrumentell betingning.

Inom den sociala inlärningsteorin menar teoretiker att man även lär sig utan att själv få direkt förstärkning. Genom att observera andra kan man också lära sig, man använder nämligen andra personer som mönster eller modeller som man sedan kan efterlikna. Inom denna teori menar man att barn lär sig genom att observera och delta i det sociala livet (Hwang och Nilsson, 2003; Angelöw och Jonsson, 2000).

Siv Benn mfl. (2003) beskriver bland annat lärandet som en aktiv process där barnet själv undersöker och utforskar sin omgivning för att lära sig förstå och hantera den. Hon menar att själva lärandet är något man måste göra själv, även om andra barn och vuxna spelar en viktig roll i läroprocessen. Vidare förklarar hon även att lärandet är en social process där barnet även lär sig genom att titta på andra och imitera, vilket går ihop med vad teoretiker inom den sociala inlärningsteorin menar. På så sätt kan barnet inspireras till att prova saker hon/han tidigare inte provat, barnen utmanas av varandra och lär på så sätt av varandra (Benn mfl., 2003)

Barnen lär sig sådant som för dem är intressant. De utgår från sina intressen och får motivation till att klara av sådant som för barnet är betydelsefullt och intressant.

Genom att tvinga på barn kunskap som inte utgår från barnens egna intresse kan istället få motsatt effekt (Åberg och Lenz Taguchi, 2005; Lindahl, 1998).

Pedagogens roll för barnen

Pedagogen har en viktig roll för barnen i förskolan. Ann Granberg (1999) skriver bland annat att små barns behov kan sammanfattas till tre rubriker: *omvårdnad, kärlek och stimulans*. Som pedagog är det viktigt att se till barnens behov. Genom att ge barnen omvårdnad (mat, torra blöjor, dricka mm.), kärlek (kramar, klappar, samtal, respekt mm.) och stimulans (utmaningar för olika sinnen) skapar pedagogerna en trygghet för barnen vilket är viktigt för fortsatt utveckling (Granberg, 1999). Trygghet får barnen även genom att veta vad som kommer närmast. På förskolan är dagarna som sagt väldigt inrutade med samling, aktiviteter, lunch, vila och blöjbyten, men eftersom detta är något som förekommer dagligen blir det något som barnen känner igen vilket skapar trygghet (Granberg, 1999). Detta kan vara viktigt att tänka på då pedagogerna planerar verksamheten och dagarnas innehåll. Som pedagog gäller det att kunna se barnens olika behov och intressen för att kunna förmedla kunskaper till barnen och för att

barnen ska kunna ta till sig kunskapen. Att inte enbart förmedla kunskap är också viktigt att tänka på för pedagogerna eftersom barnen måste ges tillfällen att själva undersöka och forska kring olika frågor de har. Pedagogerna kan istället inta rollen som medforskare eftersom det är viktigt att vuxna ändå är närvarande. Får barnen möjlighet att själva undersöka och utforska, kan de också ta till sig kunskaper på ett helt annat sätt än om kunskapen enbart förmedlas av de vuxna (Åberg och Lenz Taguchi, 2005). Pedagoger har ett ansvar att se till barnens behov och främja deras utveckling och lärande. I förskolan sätts grunden för barnens fortsatta inläring därför är det viktigt att barnens behov och intresse uppmärksammas, att de ges stöd i sin utveckling. *"Pedagogerna ska vara till för barnen – de vuxnas bekvämlighet får inte vara styrande."* (Granberg, 1999, sid. 25). Det är också viktigt att barnen ges tid, tid att bli sedda, få svar på frågor, bli hörda. De måste få tid till att upptäcka nya saker, tid att samtala, umgås och leka. Detta innebär att pedagoger också bör vara flexibla och kanske inte alltid följa det inrutade schemat om dagarna på förskolan ska gynna barnens utveckling (Granberg, 1999).

Att leda samlingen

Att leda en samling kan vara svårt, pedagogerna kan ställas inför olika dilemman som de tvingas ta ställning till under samlingens gång (Rubinstein Reich, 1996). Det kan handla om sådana dilemman då pedagogerna ställs inför en situation där ett barn tar mycket plats och att pedagogerna då vill uppmärksamma detta barns behov att prata men att pedagogerna samtidigt måste förhålla sig till vad som är bäst för hela gruppen. Detta blir ett dilemma eftersom pedagogerna tvingas ta ställning i en svår situation som eventuellt inte gynnar alla (Rubinstein Reich, 1996).

Som pedagog är det viktigt att kunna locka barnen till att delta i samlingen. Det är viktigt att ta upp sådant som intresserar barnen annars tappar de lätt koncentrationen och de vuxna tvingas tjata om att barnen ska sitta still och lyssna. Om detta sker blir samlingen varken givande för barnen eller för pedagogerna (Granberg, 1999). Collins (2007) menar att samlingen ska vara livlig och rolig för då kommer barnen se fram emot att ha samling. Om barnen förväntas lära sig något genom samlingen så är det viktigt att pedagogerna har tillräckliga kunskaper om att leda en samling. Dessutom är det viktigt att utvärdera samlingarna. Upplever man att samlingssituationerna är jobbiga och ofta urartar kan man behöva korta ner tiden för samlingen eller se över innehållet. (Collins, 2007)

Man ska kunna locka barnen med hjälp av sitt egna engagemang och intresse utan att styra barnen. Man kan använda material som kan locka och intressera barnen till att ha samling. Det viktigaste är nog ändå pedagogens egna engagemang och att använda hela kroppen, mimiken, rösten mm. då man leder samlingen. Det är samtidigt viktigt för pedagogen att hitta det som intresserar barnen och att inte enbart utgå från sitt egna intresse då man planerar samlingarna (Granberg, 1999; Åberg och Lenz Taguchi, 2005).

Metod

I detta avsnitt har jag för avseende att presentera vilken metod jag använt mig av för att komma fram till ett resultat om pedagogers syn på samling och hur de använder sig av samling i syfte att lära barnen något. Jag beskriver bland annat hur jag gått till väga för att få kontakt med pedagoger och hur de olika metoderna sett ut. Därefter avslutar jag detta avsnitt med att diskutera mitt metodval.

Val av metod

Jag bestämde mig ganska snabbt att jag ville intervjua pedagoger för att verkligen få en bild av deras syn på samling. Eftersom jag vill få en bild av hur pedagoger själva uppfattar samlingsstunden och försöka sätta mig in i hur de ser på samlingen så är det rimligt att använda mig av en kvalitativ studie (Trost, 2005)

Även om jag vill få en bild av pedagogernas syn på samlingen så vill jag ändå observera en samlingsituation för att bilda mig en egen uppfattning, eller för att jag möjligtvis upptäcker andra saker som inte tagits upp under intervjun. Jag kanske uppmärksammar saker som den intervjuade inte ens tänkt på, därför tror jag att det är positivt att kombinera intervjuer med observationer.

Urval

När jag väl bestämt mig för att jag ville använda mig av intervjuer och observationer i denna undersökning så kontaktade jag några förskolechefer via e-mail (Bilaga 1) med en förfrågan om det fanns någon förskollärare hos dem som var villig att ställa upp på en intervju. Det mailet skickades ut ganska tidigt så därför skickade jag ytterligare ett (Bilaga 2) då det blev mer aktuellt att ha en intervju. Jag fick svar från samtliga men en av tre tillfrågade förskolor hade inte tid eller lust att ställa upp. Jag fick telefonnummer och namn på kontaktperson från övriga chefer och därefter kontaktade jag dessa förskollärare via telefon. Efter att ha pratat med en förskollärare så bestämde vi en tid som passade oss båda då jag kunde komma till förskolan för att både intervjua och observera samlingsstunderna. Den andra förskolläraren som jag kontaktade via telefon var ganska upptagen och vi fann ingen tid som passade oss båda, därför fick jag kontakta några förskollärare som jag tidigare haft kontakt med och de var villiga att ställa upp. Jag hade nu bokat fyra intervjuer med fyra förskollärare på tre olika förskolor.

Observation som metod

Jag har observerat olika samlingsstunder på olika förskolor. Jag har observerat hur samlingsstunden går till. Jag utförde totalt fyra observationer, två olika samlingsstunder på förskola 1 (se sid. 16) och sedan en observation vardera på de två andra förskolorna. Tre av observationerna utfördes i samband med intervjuerna medan en av observationerna ägde rum vid ett tidigare tillfälle. De pedagoger jag observerade var även de som jag sedan intervjuade.

Eftersom jag inte hade några tankar om vad som skulle hända eller exakt vad jag skulle observera innan så kan man säga att jag gjorde en ostrukturerad observation även kallad tillfällig eller informell observation (Lökken och Söbstad, 1995).

Under observationerna, riktade jag inte fokus åt en individ i taget utan jag observerade mer hela gruppen och hur pedagogen samspelade med barnen. Detta tyder på att observationen hade en kvalitativ karaktär (Lökken och Söbstad, 1995). Under den deltagande observationen intog jag en passiv roll där jag satt lite vid sidan av och observerade gruppen. Barnen var medvetna om att jag var där och pedagogen presenterade mig för gruppen. Däremot fick de inte reda på vad jag observerade eller varför. Detta kallas för en öppen observation- gruppen är medveten om att de blir observerade men behöver ej veta varför (Lökken och Söbstad, 1995).

Under observationens gång skrev jag ingenting utan jag väntade med att skriva ner händelseförloppet till efter samlingen eftersom jag ville fokusera på vad som hände istället för att fokusera på att skriva ner något.

Intervju som metod

Jag har utfört fyra intervjuer med pedagoger på tre olika förskolor (en intervju på förskola 1, två intervjuer på förskola 2 och en intervju på förskola 3, se sid. 16). Med intervjuerna ville jag få en större förståelse för vad pedagoger har för syfte med samlingen men samtidigt få en ökad förståelse om hur olika samlingsituationer kan se ut och om pedagogerna använder samlingen som ett verktyg för att ge barnen olika kunskaper. Jag ville helt enkelt få reda på hur situationen ser ut, om detta varierar mellan olika förskolor. Jag ville inte få fram något procentuellt antal om ja eller så. I kvalitativa intervjuer är man intresserad av att *”försöka förstå människors sätt att resonera eller reagera, eller av att särskilja eller urskilja varierande handlingsmönster.”* (Trost, 2005, sid. 14).

Innan intervjuerna hade jag läst litteratur om ämnet samt formulerat en intervjuguide (Bilaga 3)

med öppna frågor, dvs. det var inga frågor som hade svarsalternativ utan pedagogerna fick svara utifrån egna upplevelser och erfarenheter vilket också tyder på att detta var en kvalitativ intervju (Trost, 2005).

Tillvägagångssättet som jag använde mig av under intervjuerna varierade från gång till gång. Ena intervjun blev mer som ett samtal. Eftersom pedagogen var medveten att jag ville veta mer om samling så blev hennes berättande om ämnet väldigt brett. Hon berättade sådant som jag möjligtvis inte hade frågat om annars. Efter samtalet skrev jag ner det som pedagogen berättat och reflekterade över det som sagts. Jag utgick även från intervjuguiden då jag skrev ner de svar jag fått från pedagogen.

Under de två följande intervjuerna såg det mer ut som en strukturerad intervjusituation, där jag ställde frågor och pedagogen svarade. Under dessa två intervjuer noterade jag enbart svaren utan att spela in intervjuerna eftersom jag inte fått tag i någon bandspelare. Till fjärde intervjutillfället kom jag på att jag kunde använda mig av en videokamera för att spela in intervjun och det gjorde jag efter att ha frågat pedagogen om det gick bra att jag gjorde det. Jag använde mig av videokameran men enbart av ljudupptagningen så jag filmade alltså inte intervjun. Även denna intervju blev öppna frågor och svar där jag ställde frågorna och pedagogen svarade. Till skillnad från intervju två och tre så berättade även denna pedagog mer om samlingen, utöver frågorna. De inspelade svaren transkriberade jag sedan för att få en tydligare överblick av intervjun, för att underlätta min uppföljning av svaren.

Intervjuerna ägde rum i personalrum eller annat rum där vi kunde prata ostört. Även om mina frågor inte var särskilt känsliga eller obekväma kan det trots allt vara skönt att kunna föra ett samtal eller en intervju utan att bli störd. För mig var det viktigast att det kändes bekvämt för de som blev intervjuade.

Etiska principer

Vetenskapsrådets forskningsetiska principer bygger på fyra krav som är viktiga att ha i beaktning då man utför intervjuer eller annan forskning. De fyra kraven är: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* (Vetenskapsrådet, www.vr.se). Jag har utifrån dessa krav informerat intervjupersonerna om undersökningens syfte och frågeställningar samt användningsområde. Jag har förklarat för intervjupersonerna att deras svar är konfidentiella. Detta innebär att sådan information som kan kopplas till intervjupersonen, som t.ex. personens namn, förskola, kollegor, områdesnamn etc., fingeras eller utesluts i denna texts resultatredovisning samt diskussion. Pedagogerna har givit mig sitt samtycke om att medverka i undersökningen och jag har även utefter nyttjandekravet förklarat för dem att deras svar endast kommer användas för detta arbete.

Validitet/Reliabilitet

“Kravet på validitet innebär att ett forskningsmaterial ska vara relevant för problemställningen.” (Hartman, 2003, sid. 44).

“Kravet på reliabilitet innebär helt enkelt att man ska kunna lita på sina data.” (Hartman, 2003, sid. 44).

Jag anser att materialet jag använt varit relevant och att intervjuerna varit väldigt trovärdiga eftersom pedagogerna utgått från sina egna upplevelser och erfarenheter om samlingsstunder. Jag anser att deras svar på mina frågor är sanningsenliga. Däremot är jag medveten om att svaren kunde varit annorlunda om jag intervjuat andra pedagoger. Till skillnad från intervjuerna kan observationernas reliabilitet ifrågasättas eftersom en observation kan innehålla många felkällor beroende på exempelvis brister i sinnesorganens funktion, fysiskt och psykiskt tillstånd, olika intryck av situation eller person, personliga faktorer, tidigare erfarenhet osv. (Lökken och Söbstad, 1995) Observationerna jag gjorde var mer för att få en egen upplevelse av vad pedagogerna berättade om under intervjun och därför tycker jag att även observationerna varit givande även om jag är medveten om att jag kan ha missat viss information. Samtidigt är jag medveten om att samlingarnas innehåll varierar och därför förmodligen inte sett likadan ut om jag observerat samlingen en annan dag eller om jag observerat andra barngrupper.

Eftersom detta är en relativt liten undersökning kan man inte dra några generella slutsatser från dem. Jag anser ändå att denna undersökning är trovärdig och kan ge en bild av hur pedagoger uppfattar samlingen och huruvida detta ses som en lärsituation.

Metoddiskussion

Eftersom denna undersökning var tidsmässigt bunden så valde jag att begränsa min undersökning till intervjuer och observationer. Jag anser att dessa metoder var de som kom närmast verkligheten och utav dessa kunde jag verkligen få de svar jag sökte. Att träffa och intervjua pedagoger som är aktiva i förskoleverksamheten var viktigt för mig eftersom jag ville få reda på pedagogernas syn på samling som lärsituation och utan dessa intervjuer tror jag inte att jag kommit närmre ett svar på den frågan. Att observera samlingsituationer gav även mig en verklighetsuppfattning om hur samlingsarna faktiskt går till. Jag tycker att dessa två metoder har varit mycket bra för min undersökning.

Däremot kan man möjligen ifrågasätta de intervjumetoder jag använde, varför metoden skiljde sig åt från ena intervjun till den andra men jag anser att intervjuerna fungerat bra, att jag utgick från pedagogernas vilja att föra samtal eller enbart svara på frågorna. Dessutom gavs jag tillfälle att prova olika metoder vilket jag uppskattar. Jag tycker att den första intervjun där jag efteråt reflekterade kring vad som sagts och hur de arbetade var mycket givande, jag tog till mig mycket av det som berättades för mig och jag fick tillfälle att bara lyssna utan att tänka på att skriva ner allt som sas. Vid de två följande intervjuerna upplevde jag att det blev ganska stelt och fokus var enbart att svara på de frågor jag ställde. Vid den sista intervjun då jag spelade in svaren så fick jag också chans att bara lyssna på pedagogens svar men det tog tid att transkribera intervjun. Eftersom svaren var inspelade fick jag även ta del av pedagogens exakta svar när jag sedan skulle sammanställa svaren till resultattexten vilket jag ser som positivt, de andra pedagogernas svar kan möjligtvis ses som mindre trovärdiga eller att jag missat en del då jag inte skrivit ner deras ordagranna svar.

Även om observationer kan innehålla en hel del felkällor och om intervjuerna kan ha gett mig en väldigt liten bild av hela verkligheten så tycker jag att dessa metoder fungerat väldigt bra tillsammans. Jag tror att jag missat mycket om jag enbart använt mig av en metod så jag är glad över att jag använde mig av båda. Jag är även medveten om att andra metoder kunde använts, exempelvis hade jag kunnat videofilma samlingsarna eller spelat in det som sas på band men då behöver man ha tillåtelse från barnens föräldrar vilket skulle tagit mycket tid, jag anser även att det skulle tagit mycket tid att sedan transkribera videofilmerna. Därför valde jag att enbart observera samlingsarna, utan hjälpmedel som videokamera eller bandspelare. Dessutom kunde jag ha använt mig av någon enkätundersökning för att få en bredare bild av pedagogers syn på samlingsarna. Det hade nog varit bra men skulle säkert också tagit lång tid att sammanställa och sådana svar kan även vara missvisande då pedagogerna skulle kunnat fråga varandra innan de svarade på frågorna, risken finns att svaren inte skulle vara personliga utan gemensamma.

Resultat

I detta avsnitt redovisar jag hur det ser ut i förskolan idag, hur samlingsstunderna ser ut och hur pedagogerna uppfattar samlingarna och deras roll som pedagoger. Texten bygger till största delen på pedagogernas svar och en liten del bygger på observationerna jag gjort.

Beskrivning av förskolorna:

Förskola 1

Denna förskola är placerad i ett område med hyresrätter och bostadsrätter. Majoriteten av de som bor i området har utländsk bakgrund (invandrade barn, barn med två utlandsfödda föräldrar eller barn med en utlandsfödd förälder). Förskolan har fem avdelningar och på den avdelning jag besökte fanns barn i åldrarna 3-5 år. På denna avdelning har alla barn någon form av utländsk bakgrund och barn med utländsk bakgrund är överrepresenterade på hela förskolan.

Förskolans arbete utgår ifrån läroplanen (Lpfö98).

Pedagogen som jag intervjuat på denna förskola har arbetat flera år inom förskoleverksamheten, hon är utbildad förskollärare men har även erfarenheten av att tidigare arbetat i skola med äldre barn. Hon har själv utländsk bakgrund och tycker att det är viktigt att arbeta med barnens identitetsutveckling.

Förskola 2

Denna förskola är omgiven av mestadels bostadsrätter och villor. De flesta familjerna i området är etniskt svenska och så även på förskolan även om ett fåtal barn kommer från familjer med utländsk bakgrund. Förskolan har fyra avdelningar. På denna förskola har jag intervjuat en pedagog som jobbar med 1-2åringar och en pedagog som jobbar med 3-5åringar.

Förskolans arbete utgår ifrån läroplanen (Lpfö98).

På den här förskolan har jag, som sagt intervjuat två pedagoger som båda arbetat inom förskoleverksamheten i ca. 20 år vardera. De har båda förskolläroutbildning och båda har erfarenhet från att arbeta med både yngre och äldre barn inom förskolan.

Förskola 3

Den här förskolan ligger i ett område med blandad byggnation. I närheten finns villor, hyresrätter och bostadsrätter. I området finns familjer med både svensk och utländsk bakgrund. Detta märks även på förskolan där ca. hälften av barnen har svensk bakgrund och andra hälften har någon utländsk bakgrund. Förskolan har fyra avdelningar och jag besökte en 1-5års avdelning.

Förskolans arbete utgår ifrån läroplanen (Lpfö98).

På den här förskolan har jag intervjuat en utbildad förskollärare som arbetat många år inom förskoleverksamheten och även hon har erfarenhet från att arbeta med både yngre och äldre barn i förskolan.

Hur ser samlingen ut?

Samlingen startar genom att pedagogerna säger till barnen att det är dags för samling eller att de genom att ringa i en liten klocka kallar till samling. Barnen går och sätter sig på golvet eller på en speciell matta. På förskola 2 har pedagogerna delat upp barngruppen så de har två olika samlingar på samma avdelning, en med barn som är lite äldre och en med barn som är lite yngre. Det är inte nödvändigt att barnen sitter i en cirkel, framförallt inte för de yngsta barnen. När alla satt sig ner är det vanligast att gå igenom vilka barn som är närvarande, vilka som är lediga och sjuka. Detta är något som varierar mellan förskolorna, på förskola 1 använder man sig av lappar där barnens namn står skrivna. Den som leder samlingen håller upp en lapp och frågar sedan ett barn vad det står på lappen, om barnet inte kan eller vill svara så frågar man någon annan. Även om barnen inte lärt sig läsa kan de urskilja namnen genom att kunna någon eller några av bokstäverna i namnet.

På förskola 3 visar man foton på alla barn och barnen får svara på vem de ser på fotot.

Det är även vanligt att sjunga en namnsång där man nämner alla barns namn, exempel:

*Louisa är här å Malin är här,
tack å lov att Sara är här,
å i vårt glada lag har vi Marcus här idag,
tack å lov att Niclas är här.....*

Detta är också ett sätt att uppmärksamma barnen som kommit till förskolan.

Av de förskolor som jag varit på så har förskola 1 och 3 samling klockan nio på morgonen och förskola 2 har samling innan lunch, ca. klockan 11.00. Dessutom har förskola 1, som har morgonsamling, även en kortare samling innan lunch. Den samlingen används oftast för sagoberättande, teater eller högläsning.

När man haft ”upprop” så är det vanligt att man räknar hur många barn som är på förskolan och hur många som är hemma. Antingen gör man detta gemensamt eller så får barnen turas om att

räkna, det beror lite på ålder och utvecklingsnivå. Därefter pratar man om vilken dag det är, vilken månad och årstid och vad det är för väder under denna årstid, om det regnar mycket, snöar eller är soligt. Man kan även prata om vad som sker i naturen under denna årstid, vilka förändringar man kan se som att löven faller från träden eller att knoppar börjar växa samt vilka färger naturen visar. Efter denna genomgång är det vanligt att man sjunger, barnen får ofta önska sång annars kan man också ha en låda eller en påse där man förvarar material.

Det kan exempelvis finnas olika djur i en påse och drar man upp en katt så sjunger man en sång om en katt osv. Detta är gemensamt för alla förskolor jag besökt.

Samlingarnas innehåll varierar från dag till dag men pedagogerna berättade i intervjuerna att barnen förutom att sjunga även har olika rörelselekar, koncentrationsövningar- då ombeds barnen att tänka på något speciellt under en viss tid för att sedan berätta om det, man har olika rim och ramsor som man övar på, man läser en bok eller berättar en saga. En av pedagogerna på förskola 2 berättade även att de äter grönsaker under sina samlingar, ett barn får hämta grönsaker ifrån köket och sedan delar barnet grönsakerna. Under tiden som barnen äter är det inte särskilt lämpligt att sjunga en sång så istället berättar pedagogen om något som hänt eller ska hända eller så kanske hon/han läser en bok. Pedagogerna på denna förskola har fått lära sig att grönsaker fungerar som en sorts aptitretare vilket sedan gör att barnen äter sin lunchmat.

Efter att gruppen suttit i samlingen i ca. 15-20 minuter så är det dags för barnen att gå ut, gå till olika aktiviteter, äta lunch eller annat. För att alla inte ska springa från samlingen samtidigt så är det vanligt att man använder sig av ett visst system som att säga t.ex. ”alla som har röda strumpor på sig kan gå och ta på sig skorna” eller ”alla som har glasögon kan gå och sätta sig vid det runda bordet i köket”. Även detta var gemensamt för förskolorna.

Samling som lärsituation

Barn lär sig ständigt nya saker men vad lär de sig egentligen under samlingarna? Pedagogerna är eniga om att barnen lär sig hela tiden i alla situationer, de befinner sig i en ständigt pågående läroprocess. En av pedagogerna på förskola 2 uttrycker att samlingen inte är en lärostund med syfte att lära barnen något men de lär sig ändå. Hon anser att det viktiga med samlingen är det sociala, man lär sig fungera i en grupp, vänta på sin tur och lyssna på andra. De andra pedagogerna nämner också detta, att det sociala är viktigt. Endast pedagogen från förskola 1 säger att ett av syftena med samlingen är att den ska vara lärorik. De övriga är mer inne på att syftet med samlingen är gemenskapen, att känna trygghet och tillhörighet med gruppen. Däremot menar en av pedagogerna på förskola 2 att samlingen ger möjlighet att ”så ett frö” i barnet som är viktigt för barnets fortsatta utveckling. Även om pedagogernas syfte med

samlingen inte är att skapa en undervisningssituation så förnekar de inte att barnen lär sig något genom att ha samling. Bland annat lär de sig veckodagar och årstider samt vad det handlar om. De lär sig att månader har olika namn. Barnen får öva på sin koncentrationsförmåga, de lär sig grundläggande matematik genom att man räknar barnen till exempel. Barnen lär sig nya ord och begrepp, de lär sig prata inför en grupp och att kunna lyssna på andra. De lär sig formers namn och utseende, de lär känna sin kropp genom rörelseövningar, de utvecklar minnet genom minnesövningar mm. Allt detta berättade pedagogerna att barn lär sig genom att ha samling utan att syftet är att ha en lärostund.

När jag undrade över hur de kan se att barnen lärt sig detta genom samlingarna så berättade de att de får syn på barnens kunskaper då de leker, antingen leker de att de har samling eller så pratar de om sådant som tagits upp på någon samling och då vet pedagogerna att kunskapen kommer därifrån. Att få reda på om ett barn verkligen lärt sig något kan man ställa samma fråga till detta barn vid flera olika tillfällen. På så sätt kan man som pedagog få reda på om barnet lärt sig och om han/hon förstår de denne lärt sig så att det inte enbart är en rutinmässig inlärninng.

Barns inflytande och utrymme

Enligt pedagogerna ges barnen utrymme i samlingarna genom att delta i diskussioner, svara på frågor och genom att önska innehåll och sånger.

På förskola 1 och 3 får barnen ibland själva leda samlingen och agera ”fröken”. Då får de själva planera innehåll och bestämma vilka sånger eller rim som ska användas. På förskola 3 kan pedagogerna bestämma att ett barn som varit lite stökigt och inte vill vara med på samlingen, får leda samlingen. Detta kan locka barnet till att ha roligare i samlingen, utgå från det han/hon själv tycker är intressant. Man vänder på det, *“det som varit tråkigt kan istället bli roligt”* (Förskollärare).

På förskola 1 där de också låter barnen leda samlingen ibland gör man istället upp ett schema till exempel på måndag får Emilio leda samlingen, på tisdag Sandra osv. Detta ger också barnen en chans att själva tänka ut vad de vill göra på samlingen. Detta har visat sig fungera väldigt bra på dessa två förskolor och de övriga barnen sitter och lyssnar precis som om det var en vuxenledd samling. När man började med barnledda samlingar på förskola 1 var det först och främst de äldsta barnen som fick agera fröken men eftersom, så har även de lite yngre barnen önskat att få leda samlingen så nu har de börjat med att alla barn som vill leda samlingen på denna avdelning får tillfälle att göra det. Pedagogen tycker att detta är mycket bra träning för barnen. De får träna på att prata inför andra och få andra att lyssna på en. När barnen märker att de klarat av det så blir deras självförtroende starkare och de blir starkare i sin roll vilket pedagogen tycker är

viktigt då man exempelvis lämnar tryggheten i förskolan, för det nya i skolan.

Pedagogens roll

Pedagogens roll i samlingen är viktig. För det första är det viktigt att barnen har en vuxen person närvarande. Det som är viktigt för pedagogen att tänka på när hon ska leda en samling är att använda sig av sådant som är intressant för barnen. Att utgå från barnens intresse medför att man som pedagog lättare kan locka barnen till att medverka på samlingen. Ibland måste man även kunna vara flexibel, om barnen har påbörjat någon lek och inte känner för att ha samling just då måste man kunna vara flexibel och skjuta upp samlingen till ett senare tillfälle.

Om man till exempel ska förklara något för barnen är det bra att använda sig av något konkret material. Det konkreta materialet tillsammans med en muntlig förklaring medför att barnen får använda sig av fler sinnen för att ta in informationen vilket gör det lättare för dem att förstå vad pedagogen försöker förklara. Konkret material är också bra att använda i sagoberättandet. Nya ord och begrepp blir lättare att förstå om barnen får se dem i ett sammanhang.

Genom samlingen får pedagogen en överblick av vad barnen kan och hur de utvecklas. Som pedagog kan man också lära sig saker genom samlingen, *“genom barnens svar på olika frågor blir man själv medveten om att det kan finnas fler svar eller lösningar.”* (Förskollärare). Man kan också bli mer uppmärksam på sitt egna sätt att ställa frågor till barn. Ett barn kanske inte uppfattar en fråga som man själv så svaret kan bli något helt annat än vad man tänkt sig. Då gäller det att lyssna på barnet och tänka på hur man själv formulerade frågan innan man säger att det är fel.

“Man måste vara förberedd då man kommer till samlingen, barnen märker direkt om man inte vet vad man gör. Att vara trygg och säker i sin roll blir man genom att vara förberedd.” (Förskollärare).

Om man som pedagog märker att barnen börjar tröttna på det man håller på med gäller det att vara blixtsnabb med att komma på något nytt, annars kan man ”tappa” hela gruppen.

Det som alla pedagoger varit eniga om är vikten av eget intresse och engagemang.

Som en av pedagogerna uttryckte det: *“Har inte jag roligt i samlingen har inte barnen det heller.”* (Förskollärare)

Utvärdering av samlingen

När det gäller att utvärdera samlingen ser det lite olika ut mellan de olika förskolorna.

Pedagogen från förskola 1 berättade att de har utvärdering av samlingsstunderna en gång per månad. Då går arbetslaget igenom hur samlingen sett ut, hur det gått. De går även igenom vilket innehåll och material de använt sig av, de går igenom vad olika barn eventuellt behöver träna på. Dessutom byter de ut materialet och tar fram nytt material för nästkommande månad så att innehållet varierar. *“Det kan bli tråkigt för barnen att få se samma material och sjunga samma sånger hela tiden.”* (Förskollärare)

Pedagogen från förskola 3 berättade att hennes arbetslag har planering varannan vecka och då går de igenom samlingen samt övrig verksamhet. Om samlingen diskuterar de hur det varit, om något inte fungerar och hur de i sådana fall ska gå vidare. Ungefär på samma sätt beskriver en av pedagogerna från förskola 2 att de gör i hennes arbetslag medan en fjärde, även hon från förskola 2 menar att de oftast i hennes arbetslag gör en egen, individuell utvärdering. Hon går igenom med sig själv om vad som gick bra eller dåligt och vad hon kan göra till nästa gång. Hon menade även att samlingen inte är ett moment som utvärderas mer än övrig verksamhet.

Diskussion

Mitt syfte med detta arbete har varit att försöka förklara vad pedagoger har för syn på samling i förskolan och om de ser samlingen som en lärsituation.

Utifrån undersökningens frågeställningar och pedagogernas svar har jag kommit fram till följande resultat.

Pedagogers syfte med samlingen är att skapa en lugn, gemensam stund där barnen lär sig de "sociala reglerna". Barnen ges tillfälle att bli sedda och lyssnade på, samtidigt som de får lära sig att vänta på sin tur och lyssna på andra. Endast pedagogen från förskola 1 berättade att ett av deras syften med samlingarna är att de ska vara lärorika.

Pedagogerna jag intervjuat anser att barnen lär sig mycket genom att ha samling och de tycker även att samlingen är viktig. Pedagogerna var eniga om att barnen bland annat lär sig att fungera i grupp, de lär sig dagar, månader och årstider samt dess innebörd. De lär sig minnas genom olika minnesövningar och de lär sig koncentration genom olika koncentrationsövningar. Barnen utvecklar även sitt språk genom att lära sig nya ord och begrepp samt grundläggande matematik. Pedagogerna anser att barnen lär sig väldigt mycket genom att ha samling utan att pedagogernas syfte är att skapa en lärsituation.

Pedagogerna var även eniga i frågan om hur de kan se att barnen fått kunskaper genom samlingarna. De var alla överens om att detta blir synligt i barnens fria lek, antingen leker de att de har samling eller så diskuterar de om något som tagits upp under samlingen.

Till sist så tog jag upp frågan om utvärdering av samlingen och här skilde sig svaren åt mellan de olika pedagogerna. Förskola 1 har till exempel utvärdering av samlingen varje månad, då samlas hela arbetslaget och diskuterar samlingen. De byter även ut materialet som använts eftersom de tycker det är viktigt att barnen får ta del av nytt material för att barnen inte ska tröttna på material eller sånger.

Pedagogen från förskola 3 och pedagogen från 1-2års avdelningen på förskola 2 förklarade deras utvärderingar ungefär på samma sätt, att utvärderingen av samlingarna sker i samband med verksamhetsplaneringen. Under verksamhetsplaneringen utvärderas även övrig verksamhet.

Pedagogen på 3-5års avdelningen på förskola 2 berättade att de i hennes arbetslag utför en individuell utvärdering. Hon menade att om hon visste att hon skulle leda samlingen så började hon fundera över innehållet. Efter samlingen funderar hon över hur det gått, vad som gått bra eller dåligt. Om samlingen varit väldigt jobbig kan hon rådfråga sina kollegor om hur de ska gå vidare annars utvärderas samlingen inte mer än övrig verksamhet. Hon menade också att samlingen diskuteras då de utvärderar övrig verksamhet och då är hela arbetslaget närvarande.

Utifrån pedagogernas svar har jag dragit vissa slutsatser om huruvida samlingen ses som en lärsituation och huruvida samlingen används som ett verktyg för att lära barnen något. Genom denna undersökning har även nya tankar uppstått vilka diskuteras nedan.

För det första så har jag dragit den slutsatsen att pedagogernas svar stämmer väl överens med den tidigare forskningen om samling i förskolan. Man kan undra varför det stämmer så väl överens. Min tanke är att pedagogerna vuxit in i förskolans rutiner och kultur med samling. Dessutom har de en utbildning som möjligtvis talat om vikten av att man någon gång under dagen bör samla barnen för en gemensam samling, vilket även står att läsa i *Pedagogiskt program för förskolan* (1987) Det finns en tradition i vårt samhälle om att samla olika grupper (i kyrkan, i klassrum, olika idrottslag mm.), möjligen för att man ska lära sig socialisera med andra och kunna verka i det demokratiska samhället, man ska kunna föra fram sina åsikter och man ska även kunna lyssna på andra vilket barnen lär sig redan i samlingen på förskolan.

Jag fann däremot en skillnad då det handlade om barnens utrymme och inflytande i samlingarna. På förskola 1 och 3 får barnen ibland tillfälle att leda samlingen och utgå från sina egna intressen då de bestämmer vad samlingen ska innehålla. I litteraturen fann jag ingenting om att det finns förskolor där barn får leda samlingen utan tidigare forskning om samling i förskolan beskrev samlingen som en vuxenstyrd aktivitet. Detta kan bero på att en del av litteraturen jag använt är skriven under tidigare delen av 1990-talet. Nya tankar om barns utveckling och vad förskolan ska sträva efter har uppstått efter utgivningen av den nya läroplanen för förskolan, vilken utgavs 1998. Detta skulle kunna vara en förklaring till varför jag fann skillnader i barnens inflytande mellan intervjuerna och litteraturen.

Genom undersökningens gång så har pedagogernas svar om arbetssätt varierat en aning. Detta tror jag beror på en del olika faktorer. Bland annat tänker jag att det kan bero på vad man har för utbildning, hur länge man arbetat, vilka man arbetar med, bakgrund, erfarenheter, barnsyn mm. Dessutom kan skillnaderna bero på vad man har för barngrupp och hur området kring förskolan ser ut. Med det menar jag att pedagogerna tar området och barngruppen i beaktning då de utvärderar och planerar samlingen. Exempel: På förskola 1 finns det många barn som har ett annat språk än svenska. För att barnen inte ska skämmas över sitt ursprung eller att de har ett

annat språk så arbetar de med detta i samlingen då barnen bland annat får räkna på sitt språk. Pedagogerna på förskola 1 tycker att detta är viktigt för barnens identitetsutveckling.

Ett annat exempel är att vissa barn kan behöva motivation till att röra på sig och då kan man använda rörelselekar i samlingen. Gör man detta med alla barn så slipper man peka ut någon, ingen behöver känna sig annorlunda eller utpekad. Genom detta kan man även se att samlingen kan användas som ett verktyg eller hjälpmedel för att genomföra olika övningar som gynnar barnen, vilket även pedagogerna bekräftade. De var eniga om att samlingen kan användas som ett verktyg till att förmedla kunskaper till barnen. Med detta kan jag även dra slutsatsen att samlingarna utformas efter barnens behov eller åtminstone utifrån vad pedagogerna anser att barnen behöver. Med detta tänker jag bland annat över om pedagoger möjligtvis skulle ta barnens tankar i beaktning även då man utvärderar samlingarna. För att undvika att enbart utgå från vad man tror att barnen tycker är intressant kan det vara positivt att fråga barnen vad de tycker om samlingen, hur man kan göra den roligare och vad de anser om vad samlingen ska innehålla. Även om förskola 1 och 3 har kommit en bit på vägen med detta arbete genom att låta barnen leda samlingen ibland så kanske nästa steg är att låta barnen medverka på någon utvärdering?

Jag upplever att pedagogerna varit något motsägelsefulla då de sagt att syftet med samlingen inte är att skapa en lärsituation men att de samtidigt menar att samlingen kan användas som ett verktyg för lärande och att barnen lär sig mycket genom att ha samling. Med dessa svar ställer jag mig fortfarande frågande till varför syftet med samlingen inte är att skapa en lärsituation och varför man istället har syftet att skapa en lugn, gemensam stund. Varför inte istället skapa en lugn, gemensam lärandestund eftersom barnen ändå lär sig? Trots detta drar jag ändå slutsatsen att pedagogerna ser samlingen som en lärsituation även om det uttalade syftet inte är att skapa en lärsituation. Utifrån de svar jag fått tycker jag mig ändå ha fått bilden av att pedagogerna ser att samlingen är en lärsituation, en gemensam viktig stund då barngruppen träffas, uppmärksammas, tilldelas information och kunskaper.

Framtida forskning

Slutligen vill jag tillägga att detta arbete haft fokus på hur pedagoger ser och uppfattar samlingen och jag har inte alls utgått från barnens syn på samlingarna eftersom jag skulle behövt föräldrars tillåtelse och för att jag ville begränsa arbetet. Vad tycker barnen? Är det roligt med samling? Lär de sig något och vad i så fall? Dessa frågor lämnar jag öppna för fortsatt forskning. Det skulle vara jätteintressant att även få en bild av samlingen ur barnens perspektiv. Dessutom skulle man kunna gå vidare med observationer av samlingar, vad gör man under samlingen? Hur stort utrymme har barnen? Är samlingen en lugn, gemensam stund eller liknar den mer en undervisningssituation?

Referenslista

Litteratur:

Angelöw, Bosse och Jonsson, Thom. (2000) *Introduktion till socialpsykologi*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Benn, Siv. *Att upptäcka barns lärandeprocess* I Johansson, Eva och Pramling Samuelsson, Ingrid. (red.) (2003) *Förskolan- barns första skola!* Lund: Studentlitteratur.

Collins, Margaret. (2007) *Circle time for the very young*. London: Paul Chapman Publishing.

Doverborg, Elisabet; Pramling, Ingrid och Qvarsell, Birgitta. (1987) *Inläring och utveckling-barnet, förskolan och skolan*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag AB.

Granberg, Ann. (1999) *Småbarnsmetodik- omsorg, lek och ramsor*. Stockholm: Liber AB.

Hartman, Sven. (2003) *Skrivhandledning för examensarbeten och rapporter*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Hwang, Philip och Nilsson, Björn. (2003) *Utvecklingspsykologi*. Andra upplagan. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Ladberg, Gunilla. (2003) *Barn med flera språk- tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola, skola och samhälle*. Stockholm: Liber AB.

Lagrell, Kerstin. (1991) *Åldersindelade avdelningar i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Lindahl, Marita. (1998) *Lärande småbarn*. Lund: Studentlitteratur.

Lökken, Gunvor och Söbstad, Frode. (1995) *Observation och intervju i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Rubinstein Reich, Lena. (1996) *Samling i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket. (1998) *Läroplanen för förskolan*. (Lpfö 98)

Socialstyrelsen. (1987) *Pedagogiskt program för förskolan*. Stockholm:Liber förlag.

Sommer, Dion. (2005) *Barndomspsykologi- utveckling i en förändrad värld*. Andra utgåvan. Runa förlag.

Svensk synonym ordbok. (1992) Stockholm: Norstedts förlag AB.

Trost, Jan. (2005) *Kvalitativa intervjuer*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Wallström, Birgitta. (1992) *Möte med Fröbel*. Lund: Studentlitteratur.

Åberg, Ann och Lenz Taguchi, Hillevi. (2005) *Lyssnandets pedagogik- etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm: Liber AB.

Övrigt:

<http://www.adaycare.com/aboutme.html> (090423. Kl. 21.35)

<http://www.adaycare.com/circle.html> (090423. Kl. 21.40)

Oxford University press. Budden, Joanna. *Cicle time*.

<http://fds.oup.com/wwwoup.com/pdf/elt/products/presarticle2.pdf> (090408)

Vetenskapsrådet. (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. www.vr.se

Bilaga 1

Hej!

Mitt namn är Jessica Enjebo och jag studerar till lärare för yngre åldrar på Stockholms universitet. Jag ska nu under våren skriva min c-uppsats om "samling som lärsituation" och jag undrar för det första om ni har daglig samling på er förskola och för det andra om det finns någon förskollärare eller barnskötare (helst förskollärare) hos er som har lust och möjlighet att ställa upp på en intervju om det ämne som jag ska skriva om.

Min tanke är att intervjun kommer äga rum ev. i slutet av mars annars i början av april efter jag fått tid att träffa min handledare. Jag vill ändå vara ute i god tid med denna förfrågan och för att ge er lite tid att tänka över om någon kan tänka sig ställa upp på en intervju.

Jag kan nås via mail eller mobil

Med vänlig hälsning, Jessica.

Bilaga 2

Hej!

För en tid sedan skickade jag ett mail till dig med en förfrågan om någon hos er skulle vara intresserad av att ställa upp på en intervju om samling som jag sedan ska skriva mitt examensarbete om. Jag undrar nu om någon är intresserad och har lust att ställa upp. Jag skulle behöva ett svar så snart som möjligt för att kunna boka in en tid i så fall.

Tacksam för svar.

Hälsningar, Jessica Enjebo.

Bilaga 3

Intervjuguide

1. Hur ofta har ni samling?
2. Är samlingen planerad/oplanerad?
3. Vad är er syfte med samlingen?
4. Hur kan en samlingsstund se ut? (Ge exempel)
5. Hur länge brukar samlingen vanligtvis vara?
6. Har barnen speciella platser? Vad är syftet med det och om inte vad beror det på?
7. Tänker ni att barnen ska lära sig något under samlingen?
8. Vad lär de sig?
9. Hur kan man som pedagog se att barnen lärt sig något genom att ha samling?
10. Kan man se om de lärt sig innebörden eller om de lär sig ett rutinmässigt beteende och agerar/svarar efter vad som är förväntat av dem?
 - Kan man märka någon skillnad?
11. Är samling viktigt för barnen?
 - Vad är det som är viktigt/ inte viktigt?
12. Ges barnen utrymme i samlingarna? På vilket sätt?
 - Positivt/negativt med det?
13. Har ni någonsin barnstyrda samlingar?
14. Tror du att barn tycker det är roligt med samling?
15. Hur är det att leda samling? Hur lockar man barnen?
16. Märker man skillnad mellan oplanerade och planerade samlingar? På vilket sätt?
17. Får pedagoger ut något genom att ha samling? Vad?
18. Ser ni samlingen som ett verktyg/hjälpmiddel att förmedla kunskap och traditioner till barnen?
19. Anser du att samlingen är skolförberedande? Positivt/negativt med det?
20. Utvärderar ni samlingen på något sätt? Hur? Vilket är syftet med utvärderingen? (Om nej på frågan; varför utvärderas inte samlingen?)

Har du något extra att tillägga eller ändra?

Stockholms universitet
106 91 Stockholm
Telefon: 08-16 20 00
www.su.se

Stockholms
universitet